

grafičnimi upodobitvami. Tudi ta del zaključijo povzetki in obsežni registri ter seznam literature.

Naj poudarimo posebej, da besedilo res dobro pojasnjuje vrsta tabel, pregledov in shem. Zelo so ustrezne, dasi jim je videti, da je imela tehnična redakcija z njimi nekaj težav. Te izkušnje so torej splošne: težko je doseči, da bi bili formati shem vedno najboljši, da ne bi zaradi pomanjšav trpela črta itd.

Ko smo si delo tako ogledali, lahko mirno trdimo, da smo dobili z njim v roke temeljno delo za cel kompleks kronološko nadvse pomembnih najdb iz historično tako zanimivega časa, kot so za naše kraje leta rimske osvojitve in utrditve oblasti do leta 45 n. š.

Tudi preučevanje sigilate v zadnjem desetletju v delu posameznikov in raziskovalnih skupin zelo hitro napreduje. Ta čas je prispeval vrsto novih spoznanj, ki se vsa lahko odražajo na interpretaciji izdelka in opredelitvi njegove starosti. Vsekakor moramo pribiti, da opredeljevanje sigilate še zdaleč ni preprost posel. Okvirna datacija v del stoletja je slejkoprej možna na podlagi nekaj splošnih značilnosti; to pa je seve datiranje, ki z njim zlasti ko gre za rimski cesarski čas, ne moremo in ne smemo biti zadovoljni. Sigilata nudi več, saj je izdelek posameznih spoznavnih delavnic. Toda da pridemo do teh interpretacij, je treba opraviti vrsto analiz.

Avtorici nam predlagata enega od možnih sistemov obdelave sigilate in lahko zatrdimo, da sta izbrali ustreznega. (Ni vseeno, kako sigilato obdelamo, dasi ni recepta za izbiro tega sistema. To so dokazovale tudi razprave o obdelavi sigilate s Štalenskega vrha in iz Emone na X. srečanju preučevalcev rimske keramike v Avgustu. Razprave delno odmevajo v člankih, objavljenih v 17./18. Acta RCRF 1977.) Izbiro opravičuje dejstvo, da je gradivo iz več produkcijskih centrov, da je bilo najdeno v raznih stratiografskih sklopih itd.

Gradivo, ki že od vsega začetka izkoptavanj na Štalenskem vrhu, v teh koroških Pompejih, opozarja nase, nudi vrsto novih spoznanj. V novi luči nam predstavlja delo vrste aretinskih in zlasti severnoitalskih delavnic sigilate, predstavlja pa nam tudi novosti v datiranju: iznenada vidimo, da so že prej znane delavnice delale dalj časa. (Mi to npr. zlasti opazimo, da so napram dataciji

v CVA širše datirane delavnice iz okvira SERI, MS... itd.) Potrjena je logična pot tipološkega razvoja vrste potankosti v posameznih pogrinjkih. Pred leti smo dobili v roke delo Ch. Goudineau, *La ceramique aretine lisse*, Bolsena, Paris 1968. Delo, ki ga prikazujejo se mu postavlja ob bok s tem, da je za naše kraje še bolj uporabno, saj nam nudi vrsto neposrednih analogij. V delu, ki ga predstavljamo je še posebej pomembna širina sklepov ter sociološki in gospodarsko zgodovinski zaključki.

Naj zaključimo prikaz z mislijo, kako se bo delo odražalo v naši praksi. Ocena je delno lahko sicer obremenjena, saj sem poznala proces nastajanja monografije in sodelovala pri razčiščevanju nekaterih kronoloških in drugih dilem; pri nas smo namreč vzporedno obdelovali *terro sigillato* iz Emone in Kranja. Vseeno lahko zanesljivo sodim, da bomo delo vseskozi rabili pri datiranju in opredeljevanju posameznih posod in črepinj. Delo je namreč vsakomur, ki nekoliko obvlada osnove preučevanja sigilate, lahko čitljivo: pot od tabel v tekst je pregledna. Tekst pa je dovolj bogat, da na vseh ustreznih mestih opozori na dileme in zadrške. Datacije posamezne posode tekst nima. Na prvi pogled bi to pogrešali. Toda verjetno je prav to ena od kvalitet dela, ki predstavlja najdbe v naselbini. Tudi tu je treba, kljub analogijam, vselej analitično datirati. Tako datiranje se pa monografija M. Schindler in S. Scheffenegger zahteva od vsakogar, ki bo knjigo rabil. Gotovo bomo po njej mnogokrat posegali, saj za zgodnji rimski čas ni najdbe, ki bi pri datiranju tako pomagala, kot prav *terra sigillata*.

Iva Miki Curk

Tricet let výzkumu antiky v ČSSR, 1945—1975 (Antiquitas his triginta annis in Bohemoslovacia culta). Praha, Kabinet pro studia řecká, římská a latinská, CSAV 1976, 8°, 283 šapirografiranih in vezanih strani.

V uvodu ugotavlja profesor Varcl, ki je prevzel redakcijo knjige, da so si sestavljenci zastavili tri cilje: analizirati in karakterizirati povojni razvoj na področju antičnih študij, ki je razviden iz del in publikacij, pokazati na prednosti načrtnega dela, določiti nadaljnje smeri raziskav in študija. Delo, ki so ga pisali

člani Kabineta pro studia řecká, římská a latinská, ob sodelovanju zunanjih strokovnjakov, je razdeljeno na češki in slovaški sektor. Vsako od tematskih poglavij prinaša generalni pregled glavnih doprinosov, del, analiz in zadevno bibliografijo v opombah. Prične s pregledom splošnih del v štiridesetih letih na Češkem, nadaljuje s pregledom raziskovanja antike generalno v petdesetih letih, preide na grško in rimsko zgodovino, kjer je označenih mnogo del, ki jih bibliografije spregledajo. Naslednja poglavja so, grško in latinsko jezikoslovje, literatura in filozofija, religija in mitologija. Kako važne so študije češkoslovenskih strokovnjakov za Balkan in prav za naša raziskovanja, se pokaže posebej v poglavju epigrafika, papirologija in numizmatika. Slede odstavki klasična arheologija, odmev in vplivi antike, popularizacija ter društvo klasičnih filologov. Analogen pregled je podan za slovaški prostor.

Celotno delo kaže, da so študije starega veka v posameznih raziskovalnih smereh mnogo doprinesle k razvoju in poglobljanju znanosti. Presenetljivo je, kako veliko vlogo imajo na Češkoslovaškem te vede v okviru drugih humanističnih ved in kako vplivajo tudi na javnost. V tem smislu je treba visoko oceniti vlogo mednarodnega komiteja za razvoj antičnih študij v socialističnih deželah, namreč odbor Eirene, ki je bil ustanovljen na konferenci v Liblicah leta 1957.

Iz pregleda se kažejo obrisi nalog v bližnji bodočnosti. Njihova glavna bo, kot kaže, socialistična družba in tradicija antične kulture s težišči na globljem spoznavanju geneze in razvoja posebej ekonomskih in idejnih osnov.

Jaroslav Šašel

Eszter B. Vágó, I. Bóna, Der Spät-römische Südostfriedhof. Die Gräberfelder von Intercisa I (Budapest 1976), 211 strani teksta, 30 risanih tabel grobnih celot in 48 tabel fotografij.

Novejša mednarodna proučevanja rimske arheologije imajo Panonijo za klasično področje poznorimskih grobišč. Intercisa sama velja kot dobro raziskan, ovrednoten in zato najbolj često citiran rimski castrum in grobišče v Panoniji. Njena zgodovina in naselbinske najdbe

so publicirane v dveh zajetnih zvezkih (Arch. Hung. 33, 1954 in Arch. Hung. 36, 1957) s celim štabom raziskovalcev: L. Barkóczy, G. Erdély, F. Fülepi, R. M. Alföldy, J. Fitz, K. Póczy, A. Radnóti, A. Salamon, J. Szilagyi, da naštejemo samo nekatere. Pričujoča knjiga o jugovzhodni poznoantični nekropoli je prvi zvezek iz serije o grobiščih Intercise. V letih 1963/64 in 1967 je bilo z zaščitnimi izkopavanji dokumentiranih 600 grobov, v precejšnji meri že oropanih. V drugem zvezku bo publiciran material iz 400 žganih grobov iz 2. in 3. stoletja. Novo odkritje in presenečenje pomeni doslej nepoznana zahodna nekropola, odkrita leta 1972, ki bo prikazana v tretjem zvezku. V »veliki« (severni) nekropoli je približno 700 zaključenih grobnih celot, ki bodo dala nova spoznanja o poznoantični problematiki.

Pričujoča knjiga I. Bóna, avtorja, ki se včasih ukvarjal s prazgodovino in je zdaj eminenten poznavalec obdobja preseljevanja ljudstev, je nastala na osnovi terenskih zapiskov pokojne E. Vágó, arheologinje, ki je z vsem žarom vodila izkopavanja na jugovzhodni nekropoli. Kljub temu da so bila to zaščitna antična izkopavanja, je bil sistematično uporabljen »prazgodovinski« način izkopavanja. Delo je razdeljeno v enajst poglavij, ki imajo še nekaj odstavkov, tako da je obravnavana snov še detajlnejše. Po uvodnem poglavju so prikazana arheološka izkopavanja grobišča po posameznih časovnih etapah, z osnovnim opisom grobov. V tretjem poglavju je razložena topografija grobišča, v četrtem je podana kronologija odnosno začetek in konec uporabe grobišča na temelju novcev, odnosa žarnih in skeletnih grobov ter žigov na opekah. I. Bóna ugotavlja, da bi bilo na tem grobišču pokopanih okoli 2400 individuov štirih generacij glede na to, da je raziskana tretjina nekropole. Na nekropoli so pokopavali od začetka 4. do sredine 5. stoletja. Po pridatkih sodeč (zlate folije na očeh, skrinjice) je bilo tu pokopanih veliko ljudi orientalnega porekla. V petem poglavju obravnava načine pokopa: skoraj polovica skeletov je bila vkopanih kar v zemljo, sicer pa so najštevilnejši grobovi pokriti s tegulami in grobovi obloženi in popločeni z opekami, dalje so še pokopi v leseni krsti, v kamniti skrinji, kamniti »grobnici«, obokani »grobnici« ter en primer pokopa v sarkofagu. Orientacija pokopanih